

14. aastakäik

Simonson, E. Vallaste, V. Ling ja J. Kõiva.

EPL 16. veebruaril 1972

IGAPÄEVANE LEIB

Palgasaajad on ammugi konstateerinud, et nende rahakott jääb pidevalt õhemaks, sõi palgast jätkub ikka vähem ja vähem. Vormiliselt palgalsid kollektiivlepingu protsentide kaudu ei ole suutnud asja parandada, sest uude tulumaksu tabelid hoolitsevad suurenenud kommunaalmaksude tõttu (ja palgatoõusuga progressiivse spiraali satumisel) selle lisandi lõlviosa äraneelamist. Ütlejään, mis peaks kompenseerima elukvaliduse tõusu, ei kata muidosagi nendest kallinemistest, mis kodanikkudele on tabanud: keskeühingute makstud tõusevad, seda teevad ka übrld, telefonid ja elektrimaksud, igasugused teenused, eeskätt age tarbekaubad, kas suurimaks postiks on igapäevane toit, liseks riigikassa tõtjaks, kui käibemaks toidult ära võtta, siis tekitab otsemaid elarvase auk, mida on ülimalt raske läita. Ni püüab Arbetet otsida rohto mujalt. Leides m.h., et põllumajanduse subventsioneerimise suurendamine võiks põllumajandussaaduste hindasid ka jae kaubanduses normaliseerida. Teatavasti kompenseeritakse praegu põllumeeli nende tootmis-kahjude ja muude tõõndussaaduste sammu pidamise osas lepinguliselt hinnatõõtmistega, samuti välistama põllumajandussaaduste hindade kodumaislega nivelleerimisega sisseveomaksude ja tollide kaudu. Kuna välisüüri hinnad on margetaval madalamad rootsi omadest, siis sisseveomaksude koormisega võiksid toiduainete hinnad automaatselt

On pisut imeli vaadata, kui massmediumid rutavad kodanikele abistama "odavalt söömisel", soovitatutele dieeti ja ausse tuues retsepte, mida perenaised kasutasi selle maa "væesuse perioodil". Loomalika hinnad on jooksnud et muinasjutulises kõrguses ja näit. On vaevalt usutav, et mõni pensio-niär, kes on sunnitud elama rahva-pensioonis, võiks unistadagi liha-toidust, eriti aga loomaliha, kui ta oma piskuga tahab elada kuu läbi. Riigi poolt uul aastal kingitud ekstralisa paarisaja krooniga parand-
amis. Mis kõige hullem: uul ter-
bekaupade hinnatõuse signaali-
tades järjest, samuti ei ole üüride
kerkimisel ette nõlv. mingit pidur-
mist, rääkimata, raudtee- ja len-
dusliiketiist ine.

Selles olukorras tuleb valitsusel arvestada nurinaga Tugeva nurina-
ga, mida ära on näinud ka valit-
musele lähedal seisvad ajalehed, na-
gu Malmö Arbetet, kus arvutata-
kse eeskätt toiduainete hindade pi-
durdamise või koguni alandamise
vajadust. Teatavasti tegid kesker-
akonnad juba mõõdudu aastal ette-
paneku kaotada toiduainetelt käi-
dele katet leidma ütleme näiteks
käibemaksu minimaalseski tõstmis-
ses, siis kujuneb toiduainehindade
alandamine, karta kü, üsnagi mini-
maalses. Sealjuures ei ole riigil
palju teisi võimalusi maksude tõst-
miseks kompensatsiooni saavutamise-
ks, sest viimane on juba maks on
krutitud sellele täsemele, kus tõst-
mine on juba kardelev.

bemaks, millele aga majandusministri otsemaid vastu astus. Seda arusaadaval põhjusel: riigikassal on pidev rahapuudus ja kuna ükski inimene ei pääse toidust, siis on just toidu maksumine üheks olu-

Siin ongi kogu dilemma hinnatõusu-spiraaliga, mis keerleb ja keerleb ja mille peatamine nõuab ümbermõlemist kogu majanduspoliitika. Aga midagi tuleb ära teha, sest arengu jätkudes ruttab in-

Traalerid

Teatavaks üllatuseks oli, et vene-
laste niid rootsi territoriaalvetes-
se suunavad "kalastama" traallea-
vuse, milleste kodusadamad on oku-
peeritud Eestis ja millised on osali
mehitatud ka eestlastega. Kuna
rootslased esimesel sissetungil
sõjakäivitesses piirdusid tähelepanu
juhtimisega "ekstususele", siis kahe
päeva tagasitulek pidi olema ilm-
selt proviok, kui kaugele rootsla-
sed lähevad. Asi lõppes laevade
sundimisega Nyänshamni. Alles
mõne päeva eest oli samasuguse
"kalastusprobleem" ka Ameri-
ka rannavalvel Alaska vetes, mis
samuti lõppes traalerite sadamas-
se sundimisega.

Dagens Nyheter rääkis "eesti laevadeist", nagu oleksid eestlased piiririkumusest süüdi (vastupidiselt tavale, kus eesti edukaid sportlasi järjekindlalt tembeldatakse vene lasteks). Vääris tähelepanu, et meeskonnad "keeldusid" laevalt maha tulemast, milles rootslased humanseelt võimaluse pakkusid. Stockholmist sõitis kirurga kohale vene saatkonna mehed. Nii ei saanud tekkida coski mingeid võimalikke meremestste arähüppamisi.

Et just kasutati laevu kodusada-
maga Pärnu, pidi nähtavasti usuta-
vama mulje jätma äraeksimisest
(rootsi kaitsepiirkonna vetesse).

liseks riigikassa tšitjaks, kui käibemaks toiduli ära võtta, siis tekkis otsumäid eelarvesse auk, mida on ülimalt raske läita. Nii püüab Arbetet otsida rohtu mujalt. Leids m.h., et põllumajanduse subventsioneerimise suurendamine võiks põllumajandussaaduste hindade ka jae kaubanduses normaliseerida. Teatavasti kompenseeritakse praegu põllumehi nende tootmis- kahjude ja muude tõendusaladega sammu pidamise osas lepinguliselt hinnatõstmistega, samuti välistama põllumajandussaaduste hindade kodumaisestga nivelleerimisega sisseveomaksude ja tollide kaudu. Kuna välisturu hinnad on märgatavalt madalamad rootsi omadest, siis sisseveomaksude koostamisega võiks siin toiduainete hinnad automaatselt alandada, kusjuures c-maaise põllumajanduse kahjud tasutaks riigi poolt subventsioonide suurendamise näol.

Etiapanek tuleb olukorras, kus Rootsi on jõudnud maailma toiduainete-kalliduse-liigas esikohale, mis ei ole ju eriti kadetaset saavutanud. Iseseni aga, kuivõrra kase küsimist lahendaks põllumajanduse toetamise poliitika muutmisega probleemi lahendab. Uudine majanduspoliitika on nimelt süüdi elu pidevas kallinemises ja toiduainete-riigi hindu mõjustavad peale allikihinna (põllumehe juures) pidevad palgatused ja igasuguste vahetee-need kallinemine ning käibemaksu-aga koormamine, milline lõpuks omakorda sisse kasseeritakse ka kauba-käibemaksuna. Ja kui riik näiteks on sunnitud subventsiooni-odele katei leidsa ütlene näiteks käibemaksu minimaalseks tõi-tese, siis kujuneb toiduainehindade alalanemine, karta on, üsnagi mini-maalseks. Sealjuures ei ole riigil palju teisi võimalusi maksude tõi-temiseks kompensatsiooni saavutamise-ks, sest viimane kui maks on kruvitud sellele tasele, kus tõi-temine on juba karedatev.

Siin ongi kogu dilemma hinnatõusu-spiraaliga, mis keerleb ja keerleb ja mille peatamine nõuab ümbermõlemist Põu majanduspoliitika. Aga midagi tuleb ära teha, sest arengu jätkudes ruttab inflatsioon vaid edasi, sest raske on praegusis arengus vältida uusi suuri palgarõõumisi tarbijate-palgaõõtjate poole. Loomulikult on see ouline küsimus ka valijatele.

KLA

K. Rähesoo suri Malmös

Malmös suri 12. veebr. südameataki tagajärjel farm. dr. Karl Rähesoo. Kadunu oli sündinud 5. jaanil 1898 Pärnus. Teda jääh lähimaist omakseist leinama abikaasa.



Artur Taska

VÄLISKOMMENTAAR

KUJUTLETUD JULGEOLEK

Kui president Nixon mõeldnud aust suvel kõneles oma kavatsustest külastada Puna-Hiinat, avaldas ta ka motive, mis teda olevat sundinud seda reisi ette võtmas. Ta ütles, et kui kommunistlikku Hiinat ei ole külastata välja tema isolatsiooni ja eraldatuse kaasa maailma asjaajajate peavooluga, siis tõuseb lähema "13 või 20 aasta jooksul tõsine tuumasõja hädaloht". President seostas, et hiinlased on teadak ja produktiivsed ning kuuluvad maailma kõige andekamate rahvaste hulka. Nixon arvas, et niiviisi paratamatu, et Puna-Hiinast kujuneb "tohtu majanduslik võim" koks kõige sellelga, mida see võib tähendada mündel aladel, sõjaväeline kassavaradud. "See on põhjus", ütles president Nixon edasi, "miks ma pidasin otuüüsilist vajalikuks astuda esimest sammu shiga tema lõppu mandri Hiina isoleerimisele maailma ühiskonna hulgas. Me peame seda sammu astuma, kuna Nõukogude Liit ei saa seda teha." Nixon arvas, et Hiina-Nõukogude lahkeldel nähtavasti "tepitamatud" ja järelkütu kujukut USA endast äisnt võimu, kes võib vajalikele samme astuda.

President Nixon rõhutas järgnevalt, et lähema 15 kuni 20 aasta jooksul võib Ameerika toetuda "täiesti efektiivsele kokkuleppele". Nõukogude Liiduga suhtelisele piiramiseks. Aga kui mandri Hiina jääb täiesti isoleerituna väljaspoole maailma ühiskonda ja kui tema juhtide pole ühendust maailma muude juhtidega, siis oleks see "vastuvõetamatu nii USA-le kui teistele". Teiste sõnadega, kui mõdagi ei muutu — ja üksnes Ameerika võib muu-

Artur Taska Lundi ETS esimeheks

LUND (EPL) – Eesti Teadusliku Seltsi (ETS) Lõuna-Roosli Oskonna aastapeakoosolekul valiti uueks esimeheks dr.jur. Artur Taska. Senine esimees prof. Jaak Peetre keeldus tagasisalimiseist rohke töökoormatuse tõttu. Peakoosolekule järgnenud ettekandekoosolekul kõneles fil. dr. Vello Helk, Kopenhagenist, Balti üliõpilaste välismaa reisisid 16-18. sajandite reisisalbumite valgel.

Peakoosolekt juhatas esimesed prof. Jaak Peetre ja protokollis fil. lic. Tiit Aauri. Ettekantud mõõduund tegevusaasta aruandes nähtus, et on peetud rida ettekandehõidut, kusjuures referenditeid on esinenud teadlast mitmetelt teaduse aladelt Lundist, Stokholmist, Umeåst ja mujalt. Samuti tähistati aktuse ja koosviibimisega E.V. Tartu Ülikooli aastapäeva. Eesti Teadusliku Seltsi kirjastustegevust on toetatud omapoolse panusega. Rahaline aruanne nr. 1.428:16 suuruses kinnitati, kusjuures kassas on raha kr. 600.000. Samuti teatati, et 1945. aastal on elavalt toimunud 140:85 suuruses liikumise ja ühtsuseks on 15 liiki meelt aastast. Tegevuskava arutamisel sõeluti koostöö vajadust Lundi eesti üliõpilaskonnaga ja nende kaasatõmbamisest.

Valimistel juhatas astus senine esimees prof. Jaak Peetre oma rohke töökoormatuse tõttu tagasi. Uueks esimeheks valiti ühel häälel dr. jur. Artur Taska. Edasi valiti juhatusse fil. dr. Valey Uibopuu, fil. lic. Tiit Kauri, fil. lic. Katrin Särge, dotsent Olev Mathiesen ja fil.lic. Paavo Ruus. Juhatuse asemeiks jäid fil. dr. Tõive Kivikas ja fil. stud. Eva-Merike Kangro. Revisiooni komisjoni valiti dr. phil. Oskar Angelus, cand. jur. Harald Viirsalu ja cand. jur. Osvald Viirsoo (senised).

Nii peakoosolekust, kui sellele järgnevast ettekanne koosolekust oli osavõtt rohkearvuline ja sõnavõturohke. Kõige lõpuks istuti ühises koosviibimise lauas.

tusi algatada — siis oleks lõplikuks tulenuseks, et kas Ameerika või Nõukogude Liit kistakse tuumasõda kommunistliku Hiinaga. Nixoni avaldust kokku võttes ei jää niivisi mingit kahtlust, et võimaliku tuumasõja kartus oli see, mis teda sundis langetama otsust Puna-Hiina külastamiseks. Peab aga küsima, kas seejuures pole tegemist N. Liidu ja Puna-Hiina vahelise "lepitamatu" vaenu ühendamisega ja selle tegejajärjel ainult kujutletud julgeoleku kindlustamisega.

Kahtluse suurendab tõsiasi, et hoolimata kõikidest võidetavatest lahkhelidest Puna-Hiinaga pole Nõukogu Lääst suguigi vähendanud relvastatud jõudusi oma läänirinde Euroopas. Lääneliitlaste ülemjuhataja Euroopas, ameerika kindral Goodpastor, käsitles lähemalt jõudu vahetorda Kesk-Euroopas mõjunud sügisel Londonis peetud kõnes. Tema aruande kohaselt omab Varsavipakti kaks korda rohkem diivise, kolm korda suuremaid soomusvägesid ja kaks korda niipalju võitluslennukeid kui NATO. Varsavipakti ülekaalu lennuväe alal suurendab veelgi asjaolu, et seal on rohkem lennuvälju, rohkem kaitsitud angaare, paremaid juhtimis- ja kontrollimissüsteeme ning tunduvalt suuremat õhukaitset. Nõukogude laevastiku kohta tähendas kindral Goodpastor, et suuruse poolest on see nüüd teisel kohal maailmas ja ilmub erilist aktiivsust Vahemerele, samuti kui Põhja-Jäamerale ja India ookeanile. Kokku võttes laiab NATO ülemjuhataja, et Nõukogude sõjaväeline jõud on kaugtelt suurem kui mõnesugused kaitseskaalutlused seda võistlus motiveerida.

Sedasama võib ütelda N. Liidu tuumrelvade kohta, nagu selgub Rahvusvahelise Strateegiliste Uurimiste Instituudi viimastest aruandest. Aastal 1967 oli Ühendriikidel 1064 maalaipaknevat interkontinentaalset raketti. See arv ei ole viimastel aastatel sugugi suurenenud. Nõukogud

G. Rauer 80-a.



Gustav Rauer

Stockholmis tähistas 7. veebruaril oma 80-ndat sünnipäeva raskejõustiku- ja maadlusveteran Gustav Rauer, tuntud ka põlise laulumehena, kes Stockholmis on pidanud kingsepatööstust.

Gustav Rauer alustas tegevust elukutselise maadlejana Esimese maailmasõja ajal ja osutus edukaks elukutseliseks keskkaaus, kus ta on maailmameistrivõistlustel tulnud teisele kohale. Maadlejana loeti teda heade tehnikameeste hulka. Füüsiliselt on Rauer ka praegu heas vormis. Ta kuulub Stockholmi Eesti meeskoori.

Iseisvuse ajal teenis Gustav Rauer Teedeministeeriumis, kus ta oli garaazhi ülemaks.

seavastu on ainult möödunud aasta jooksvalt soetatud endile täiendavalt 210 niisugust raketit ja omab nüüd enam kui 1500 interkontinentaalse laskelustusega tuumalauengut. See tähendab, et võrreldes Ühendriikidega on N. Liit juua saavutanud 50 protsendilise ülekaalu interkontinentaalse raketite alal. Samasugune on lugu tõrjeraketitega, mis on määratud vastase ofensiivsete raketite hävitamiseks enne nende jõudmist sihtkohta. Venelastel on see tõrjesüsteem suuremalt jaolt juua valmis, ameerikalast seavastu hakkab samasugune süsteem teoks saama alles 1974.

Nagu sellest nähtub, pole ei desarmamisiisibäriäkkimised Genfis ega nn. SALT-läbäriäkkimised kordamööda Heisingis ja Viinis USA ja N. Liidu vahel strateegiliste tuumrelvade piiramiseks vähimalgi määral püüdnud. Nöukogude tohtu relvas-tamise jatkumist. Järelikult jääb ka julgoleku probleem ettenähtava aja jooksul endiselt problemaatiliseks. Tegemist on ikka ainult kujutletud julgolekuga.

A. K.

Kirev õhtu Stockholmi Eesti Majas

Eesti Rahvuslik Liit korraldab laupäeval, 26. veebruaril kell 6 p.l. kireva ühtu mitmekesise eeskava ja tantsuga. Lauluettekannetega esinevad Estonia operetiitähed Mari Kamp-Boreus ja tenor Raimund Raldis Kuningl. ooperisi.

Neid saadab klaveril pr. A. Niis-
son. Samuti esineb Kassari laulu-
trio koosseisus Tiit Siim, Mari Siim
ja Jaan Seim. Selie ansambli esi-
nemisi on võrdlemisi harva kuul-
nud ja need on äratanud suurt tä-
helepanu.

Lisaks muusikalisele osale esitab häälele Roman Väli mitmesuguseid muusikume, olles ühtlasi ka õhtul teadustajaks. Tantsumuusika eestvõimolise Viljar Nairis. Sissepääs kuldade katteks 10 kr. On võimalik osavõtta ka einelauast. Kuna Eesti Muja einelaud on praegu veel vähe- rakujumemise järgus ja einelauast osavõtjatele nõutakse varajast üle- andmist, palutakse osavõtu soovist teatada hiljemalt 21. veebruaris tel. 32 46 22. 60 00 74 või 36 75 23.

EESTI PÄEVALEHT

Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetused ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
102 Eskilstuna, tel. 016/14 77 7
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Väljastusarvete postgiro 60 59 00-0
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:	
asta	kr. 147:
ermin (4 kuud)	kr. 53:
uu	kr. 15:

Äljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kuriren.
Tryckeri AB Eskilstuna 1972

Saksa ajalehekuningas lööb vastaseid neid tsiteerides

Axel Springerit nimetatakse praeguse Lääne-Saksamaa "ajalehekuningaks", olles teinud ainulaadse karjääri ajalehekirjastajana ja omades praegu mõjukaima osa saksa ajakirjandusest.

Axel Springer, sünd. 1912, õppis ajakirjanikuks ja kirjastajaks oma isa ettevõttes, Hammerich & Lesseri kirjastuse poolt väljaantavas ajalehes "Altonaer Nachrichten". Kohe pärast sõja lõppu 1945 alustas ta ise kirjastamist: 1945 ilmusid "Nordwest-deutsche Hefte" (pärsine "Kri-stall"), sellele järgnes teisi, 1952 "Bild-Zeitung" (lirash üle 3,5 miljo-ni eks. päevas) ja 1953 tuntum Lää-ne-Saksa hommikuleht "Die Welt" (umbes 230 000 eks.).

1960 ostis ta juba ammu enne sõ-da tuntud kuulsat kirjastust Ullsteini aktsiaid ja muutus sellega üheks tähtsamaks Lääne-Berlini kirja-sta-jaks. 1966. a. ehitas ta endise Berlii-ni ajalehe linnajao ("Zeitungsvier-tel"), kus asusid omal ajal kõik suu-remad saksa pealinna jalehed ja kir-jastused, oma kirjastuse keskuse, just kurikuulsal Ulbrichti müüri ääres, mis enamasi eriti vihasas. Kommu-nistid on ka Springeri suurimad vaenlased, agiteerivad terves maail-mas tema vastu, muide ka Rootsis. Temas nähakse ühte kardetavamaid vaenlasi Lääne-Saksas bolshevismi vastu.

Praegu leevad tema lehed elavat kibutustööd Brandti-Kossogini pakti vastu. Ta vaatab sellele lepingule kui teatud mõttes Ribbentrop-Molotovi pakile, mis viis Saksa ja Euroopa hukatuse äärele.

Raamat, mille väljaandjaks on Hans Wallenberg ja kirjastajaks Seewald Verlag Stuttgartis, (hind 25 DM), ilmus pealkirja all "Von Ber-lin aus gesehen" (Vaadatuna Berli-nist), ja sisaldab Axel Springeri kõ-nesid, väljavõtteid kirjadest, interv-juudest, kõnelustest saksa ja tuntud välismaa poliitiliste tegelastega. Te-ma võitlus käib tänapäeva lõöksõna vastu "tunnustada reaalselt olukorda", mis ikka tarvitatakse siis, kui tahe-takse midagi ette võtta Lääne-Sak-samaa vastu. Springeri vastus on:

"Aga ka Hitleri riik oli reaallit, nälg maailmas samuti kaubitsemine uimastavate mürkidega. Tshchhosio-vakkia okupatsioon ja vabadust ihald-avate kirjanike paigutamine sojvat-ti hullumajadesse, pantvangide tap-mine fanaatikute poolt ja Pakistani elanike massiline suremine on kõik reaallit. Neis ja teistes sarnastes asjades ei saa tunnustamisest juttugi olla. Jääh ainult kindlameelsus seis-ta nende vastu ja püüda neid muuta."

See ongi õieti Axel Springeri kõ-ned, erinevad jne. siis, mida võib kokku võtta nende juhulause-eks, mis moodustavad tema oma sõnade järgi tema tegevuse põhimõtteid: tingimusteta väljaastumine Saksa üh-tsus- ja taastamise eest täies vabaduses ja ühendatud Euroopas; juutide ja sakslaste lepitamine ühes juudi rah-vu eluõiguste kaitsmisega; igasuguse totalitaarse süsteemi tagastõrjumine; vaba sotsiaalse majanduse kaitsmine; nagu seda Erhard Saksamaal kehtestas. Nende põhimõtteid kaitses kõikides Springeri lehtedes kutsus esile nii Saksamaal kui ka paljudes välisriiki-des — nii bolsheviseeritud kui pool-bolsheviseeritud maades ja nende aja-kirjanduses — vaeu saksa "ajakir-janduse kuninga" vastu ning tõi tal-le ühtlasi palju sõpru igas maailmao-sas.

Springeri eriliseks tugevuseks on see, et ta annab kõikidele oma kaas-tööliste vabad kiied nende põhimõ-tete teostamisel, ei katsu neid tüü-rida ega nende töö takistada — kui nad on solidaarsed nendele tema põ-himõtetega.

Oma kõnedes ja kirjades puudutab Springer mõistetavalt ka tänapäeva ja lähema mineviku poliitilisi tegelasi, nende vaateid ja talitusviise. Ka see ala on huvitav, eriti veel seetõttu, et autor loob mainitud isikute kohta esile nii mõndagi uut, mis nende te-gevust näitavad sootuks teises valgus-es kui oleme harjunud nägema. See-juures tsiteerib Springer tavaliselt te-ma poolt vaadeldud tegelaste endi sõ-nu — meetod, mis sunnib neid kas-



Axel Springer ei ole tavaline kontsernijuht — ta on mees missiooniga Saksamaa huvides, kes ka tsikhikult kirjutab, kõneleb ja võitleb koos oma lehmpeeriümiga.

vaikima või katsuma mõnele teisele alale üle minna.

Kõigepealt Herbert Wehner, saksa sotsiaaldemokraatide tähtsaimad juht- ja "endine kommunist", kes näht-avasti praegu tegelikult juhib oma parteid Lääne-Saksamaal, ära kasuta-des Brandti näivset idealismi ja us-ku enamlaste meelumuudatuses. Springer meenutab, et Wehner 1950. a. paluu nimetas Oder-Neisse piiri tunnustamist kuriteoks. Nimelt siis, kui ta püüdis oma mineviku varju-des lahti saada. 5. sept. 1970 ütles sama Wehner enne arastõu Jüsgola-vasse, et tema partei ja kommunist-id olevalt ühiselt huvitatud palju-dest küsimustest, muide eelarvamus-dest likvedeerimisest, mis varem va-litised sotsiaaldemokraatide juures kommunistide suhtes ja ümberpöör-dult.

Kuna väga ettevaatlik Wehner ai-nult mõnikord kogemata välja ütleb, mis ta mõtleb, juhtub see Brandti juures hoopis sagedamini. Tal pole ju ka vaja oma minevikku varjata. Berliini kohta, mille ülemlinna-peaks F. andi enne saksa valitsusse astumist oli, ütles ta:

"See, kes nõustub Saksamaa joat-misega kahte ossa, sellele on Berlii-ni küsimus üleaurune" ja "see räbal satelliitriik, mis ei ole saksa ega de-mokraatlik ega vabariik (Ida-Saksa

nimetab ennast ju Saksa Demokraat-likuks Vabariigiks), ei saa oma sei-sundit kindlustada nii kaua kui eha- lile Berliini julgustab inimesi müü-ri taga".

Ja üks teine kord: "Tihedad sidemed Berliini ja Liidu, vabariigi vahel peavad alles jääma. Lääne-Berliini kuuluvus Saksamaa vaba osa külge... on üks tema elu-sõnastest". Või: "Mis on sündinud Ida-Berliinis, see on sisemarsis sinna ühe riigi väesade poolt, kellel seal mida-gi pistmist pole".

Praegu vaikib Saksamaa kantserl-er talle neid sõnu meelde tuletada ja sõlmib N. Liiduga ja idabioiki riik-idega lepinguid, mis kord võivad väga saastuslikeks saada Saksamaale ja muidugi siis ka Branda parteile, millise seisundi kindlustamiseks sak-sa sisepoliitilises elus nad sõlmiti.

Sama kantser Brandt ütles kord varem: "Tänapäev peab võitlus Berli-ni pärast pidama võitluseks terve Saksamaa pärast. Berliini saatust on ka Lääne-Saksamaa saatust".

Paremini kui Brandt pole vist üksi-ki lääne-sakslane iseloomustanud Liidu Vabariigi seisundit: "Võib rah-vast, nagu meie seda alles hiljuti üle eesime, küll poollatada, teda ei saa ega sundida seda aktsepteerima ja al-ta kirjutama. Tagajärg ei kõneleks rahu kasuks".

Seda ütles mees, kes nüüd sõlmis enamlastega lepingu Saksa jäädavaks poolitamiseks, mis eivast rahu hu-vides! Jatkub (istatidest. Neid lei-dub raamatus veel mitu tosinat.

OSKAR ANGELUS

Kohalik elu

STOCKHOLM

Lugemisring lastele

Pühapäeval, 20. veebruaril E.V. as-tapäeva aktuse puhul jääb laste lu-gemisring ära. Järgmine kokkuleht toimub pühapäeval, 27. veebruaril kl. 15. Kui soovatakse lähemaid andmeid, palutakse pöörduda Helmi Arendi poole — tel. 80 18 13 või Muusa Eric-soni poole — tel. 765 39 96.

ESKILSTUNA

Vabaduspäeva tähistamine

Toimub tänava ESKILSTUNAS laupäeval, 26. veebruaril KFUM ruumides, algu-ses kell 18. Aktusekõne peab skm. Gustav Ives Falköpingist, laskis päe-vakohaseid ettekandeid noortel. Va-hetult aktusele järgneb Metsakodu traditsiooniline Taliharjapüü kirva-kava ja tantsuga. Einelaua eest hoo-litsevad kohalik Skaudisprade Seltsi daamid. Loterii ja rida ullatu-si. Teretulemast!

Suur raamatute odavmüük 72

1 veebr.—31. märtsini 1972 korraldab EKK raamatute odavmüügi, kus rikkalik valik kirjan-dust läheb müügile 20—90 % hinnaalandusega:

A-seeria raamatud:

	kõit.	br.
S. Ekbaum, Kärestik, r.	4.00	—
R. Kolk, Küla põleb, r.	—	—
A. Kask, Varjud udus, r.	—	—
T. Saare, Müüriilil, n.	—	—
A. Kivikas, Tuliilil, n.	—	—
V. Kudres, Kodust keskp. r.	—	2.00
P. Krusten, Kaugelviibija, m.	—	—
M. Rästas, Tulil Kodumaa, m.	—	—
B. Kangro, Sinine värv, r.	5.00	3.00
V. Uibopuu, Janu, r.	—	—
R. Kolk, Väikemees, n.	—	—
A. Kork, Neli musketäri, r.	—	—
G. Helbemäe, Sellest m. m. II, r.	—	—
R. Kolk, Sulajä, r.	—	—
A. Mägi, Kiusaja, n.	—	—
M. Pihla, Teed ja käjad, r.	—	—
K. Rumor, Kuldiind, n.	6.00	4.00
I. Jaks, Aruane, n.	—	—
K. Rumor, Krutsifiks, r.	—	—
B. Kangro, Emajõgi, r.	—	—
A. Kallas, Pöörpäevad, m.	—	—
M. D. Turner, Siinpool Eedeni, n.	—	—
A. Mägi, Ei lasta elada, n.	—	—
A. Kallas, Hinge sild, m.	—	—
H. A. Thoen, Teisele rannale, r.	—	—
A. Mäik, Toomas Tamm, r.	—	—
M. Raud, Sulg ja raamat, m.	—	—
K. Ristikivi, Põlev lipp, r.	—	—
A. Kallas, Suurlinnade udus, m.	—	—
A. Mäik, Päike küla, kohal, r.	—	—
L. Reiman, Kui rambivalgus, m.	7.00	5.00
S. Ekbaum, Varjude maja, m.	—	—
G. Helbemäe, Ohvrialev, r.	—	—
L. Reiman, Lõva võlus, m.	—	—
Üle maa ja mere, m.	—	—
H. Mäelo, Elutegevused, m.	—	—
V. Uibopuu, Markuse muutmised, r.	—	—
P. Krusten, Lau kõrgel k., r.	—	—
K. Rumor, Tuuleviil, n.	8.00	—
A. Mägi, Karneval, r.	—	—
P. Lindsaar, ... ja sõdurid II, r.	—	—
B. Kangro, Tartu, r.	—	—
K. Ristikivi, Viimne linn, r.	—	—
S. Ekbaum, Oigusenõudja, r.	—	—
A. Willmann, Peotäis tuhka III, r.	—	—
V. Uibopuu, Mosaik, n.	—	—
A. Kork, Tänavakuningad, r.	—	—
K. Ristikivi, Surmaratsanikud, r.	—	—
I. Jaks, Eikellegi maal, r.	—	—
M. Pihla, Naanu ema tütreid, r.	—	—

B-seeria raamatud:

Eesti Lüürika I, luuleantoloogia	11.00	—
Eesti Lüürika II, luuleantoloogia	14.00	—
B. Kangro, Suvihari, I	—	2.00
K. Lepik, Kollased nõmmed, I	—	6.00
B. Kangro, September, I	—	5.00
A. Vihaalemm, Tsoo-logia, I	—	8.00
T. Kõnnap, Suured mõtlejad, t.	13.00	11.00
Jä W. v. Goethe, Faust II, nd.	10.00	—
B. Kangro, Merre vajunud, nd.	—	9.00
A. Gailit 1891—1960, mt.	12.00	—
H. Mäelo, Eesti naine, t.	9.00	7.00
Lugejalt kirjanikule, kt.	—	2.00
Meie Maa IV, kt.	15.00	—
Eesti Talu, kt.	22.00	—
Estlands ansikte, pilditeos.	—	—
B. Kangro, Earthbound, I.	—	1.50
V. Uibopuu, Fyra eldar, r.	—	3.00
V. Uibopuu, Ätt vilja leva, r.	11.00	8.00
V. Uibopuu, Markus hjälparen, r.	12.00	9.00

Meie kirjanikke, lühimonograafiad:

A. Mägi, Karl Ristikivi	—	4.00
A. Kurlents, Karl Rumor	—	—
R. Kolk, August Mäik	—	—
A. Mägi, Lühike e. kirjanduslugu I.	—	—
A. Mägi, Lühike e. kirjanduslugu II.	—	—
K. Ristikivi, Bernard Kangro	—	—
Tulimuld 1952—53, 55—63, 66—69 iga aastakäik ä	—	6.00
Tulimuld üksiknr.	—	1.50

Hinnale lisandub käibemaks 17,55 %, tegelik ristpaela saatetulu ja postiluna puhul lunamaks.

Saatke tellimine alljärgneval aadressil kriipsutades alla soovitud raamatud ja ära märkides, kas soovitate koites või bros., kui mõle-maid müügil on. Kui köidetud raamatud lõpevad, täidetakse tellimine bros. raamatutega või vastupidi.

EESTI KIRJANIKE KOOPERATIV

Tel. 046/12 17 19, 11 96 90, P-giro 43 37 71-3
FACK 1, 220 03 LUND 3.

Publikurohke Kultuurikoondise juubelitähistamine Stockholmis



Eesti Kultuurikoondise esimees Boris Gorman kõnelemas. Tagaplaanil kava tegelasi — Helvi Klement, Siiri Krüsa, Siiri Kuldkepp, Ao Vaks, Edmar Kuus, Aivi Tõnissoo ja Mari Kamp. (EPL-foto Lepper).

Eesti Kultuuri Koondise kümneaastase tegevuse tähistamise juubel jätkus pärast ülevaate näituse avamist järgmisel päeval, laupäeval 5. veebruaril piduliku koosviibimisega Eesti Majas. Koosviibimise raames kuulus rikkalik eeskavaline osa sõnaliste ja muusikaliste ettekanpetega, Kultuurifondi auhinna ja stipendiumite üleandmine, õhtusöök ja tagatipuks tants Rein Tubina orkestri saatel.

Uue Eesti Maja käitluskumise eelõeldi või kirjutati, et Stockholmis etteastades peavad oma uut kodus armastama, oma külastamistega üle ujutama... Ja Eesti Maja oli Kultuuri Koondise koosviibimise tõi üle ujutatud, täidetud viimse võimaluse. Õhtusöögiks oli laudu paigutatud kõikjale, kus see oli vähegi võimalik.

Kava algas Kalju Lepiku päevakohase proloogi autor endasugereerivas ettekandes. Näib, et Kalju Lepik on oma pidulikeks kokkutulekuteks kirjutatud pühendustega kuulumas meile "hoovipöödeks". Ja rõõmustavalt on esitamisviisiks ikka midagi uut. Sedapuhku ta proloogi visionäärse dialoogi osalt enne lindi rääkinud ja laskis selle nüüd kaugusest kostva kajana meile valjuhääldaja kaudu kuuldavaks teha, selle ise poodiumilt vastates. Leidlikult tehtud, kiitus too tegijale!

Järgnesid kolm laulu Helmi Klementi (sopran) ettekandes: Kaljo Raidi "Meie elu", Eduard Tubina "Hällilaul" ja Gustav Ernesaksa "Väike sõsar vellega". Meid paels enim meeleolu tundeühituse viimane pala, võrumurdelised sõnad on siin Artur Adsonilt.

Viulukunstnik Alfred Pisuke esitas ka kolm pala: Juhani Aaviku "Kevadhetk", Artur Lemba "Masurka" ja Eduard Tubina "Prelüüd". Ka siin tõusis esile viimane pala. Autori helikeele väljendusrikkuse varjundeid tõlgitses interpreet hea ilmekusega.

Järgnevalt toimus Kultuurifondi auhinna ja stipendiumite üleandmine. Sellest on lähemalt kirjutatud meie lehe eelmises numbris. Siin toome vaid Kultuurifondi motiivi, määrata 1972. aasta auhind heliloojale Eduard Tubinale.

"Eduard Tubin on Rootsis loonud oma 5-nda, 6-nda, 7-nda, 8-nda ja 9-nda sümfonia. Muusika keelpildidele, ooperid "Barbara von Tisenhusen" ja "Reigi õpetaja", töötanud ümber oma balleti "Kratt", komponeerinud 4 kontserti solistidele sümfoniaorkestri saatel, sonaate, süite ja lühemaid pala ning rea uusi soso- ja koorilaulu eesti luulele. Eduard Tubina loomingus on täiuslik tasakaalus elamuskiidus ja komposit-

sioonitehniline meisterlikkus. Oma mõtteid väljendab ta tänapäevases helikeeles klassikalise vormikindlusega. Tema looming on erakordsel määral rikastanud eesti heliomaingut ja tulnud väärtuslikuks lisandiks rahvusvahelisele helikunstile."

Kohalviibivad auhinnaaja ja stipendiaadid said publiku kestva kiiduavalduste osaliseks. Boris Gorman Kultuuri Koondise esimehena andis asjaosalistele üle nende diplomid.

Jätkus eeskavaline osa. Kauni elamu pakkusid meile Lehti Aug (sopran) ja Senta Mõök (alt) esittekandes laulduid duetis "Udu". Lembit Aveson on oma helindi kirjutanud Bernard Kangro samanimelisele luuletusele ta "Võõramaa õhtute" sarjast. Helilooja on poedi nägemuste maailma meeleolusid tõlgendanud kongeniaalse ilmekusega. Silma paisis Lehti Augi väljenduslik küpseus.

Siiri Kuldkepp luges Marie Underi "Kevad", Liidia Tuulise "Meri ja roosid" ning Bernard Kangro "Vana õunapuul". Ettekantud palad jäid enamähärast iseloomutuks, interpreet ei annud meile edasi autorite ütlamise omapära ja tundemaailma.

Kava esimese poole lõpetas Valdek Jüriso (bass). Ta laulis Harry Olti viisistatud "viis shillingtrüki" Kalju Lepiku luuletuskogust "Mängumees". Saade Tiido Uutmaalt (suur trumm). Valdek Jüriso näitlejaski- kude suutmisel aitasid tal küll mitmeid iseloomustada palade erinevaid meeleolusid, süvenev viimistlemine lisaks ehk veel mõnegi vajaliku varjundi. Trumm tundus puhuti katvat vokaalsolisti ja selle rütmi markeerivad löögid jätsid pika peale monotoonsuse mulje. Liiga palju head ühe korraga!

Kava teise poole korraldajana esines Lensi Rõmmer. Kavalehe kohaselt vahelauseja, seega nagu konfereansjee ülesannetes. Ta lubas pakkuda mängu ja lõbu. Ja meie valmis- tusine seda nautima. Ebataavalisuse- na mõjus, et ta oma sõnavõttud luges maha suurest kohmakast kaustast, mis paratamatult häiris ta sundima- tult vaba käitumist laval ja publiku- ga kontakti loomist.

Epp Lohk-Sundström esitas ooperi paroodia. Paroodia raskest kunstis on kuldseks reegliks, et parodeerija peab olema kodus vastava alaga selle ehtsas vormis. Draamakunsti ja balletiga võrreldes on ooperit iseloomustavaks elemendiks laul ja muusika. Häälte väljendusrikkus ei ole laval Epp Lohki tugevaks küljeks, oma paroodias (kui ta esinemist nii peab nimetama), kasutas ta mängu- elemente ja liikumise rütmivariatsioone.

Järgneva pala "Kõrge kunst ja sel-

ge sisu" sügavam mõte jäi mul- tamata. Esitaks luges Edmar Kuus (andis tunda, muidu, et ta pikemat aega on eemal olnud teatritöö treeningust), luuletusi, mis pidi iseloomustama eesti keele leksikaalset tlemisviisi aastal 2000 (autor Karin Saaren) ja siis kontrastina sellele tänapäevase luuletuse Asta Willmannilt. Mida nende kõrvutamise- ga taheti saavutada? Mõlemal on omad vooresid ja omapära huvitavas.

Meie suureks rõõmuks esines "Kõrge kunsti ja selge sisu" raames nüüd Mari Kamp kolme lauluga, ooperit- dest "Tütarlaps kodumaalt", "Lõbus lesk" ja "Krahv Luxembourg". Ta häälsäras ja ta ise säras ehtsas lau- lu- ja mängulustis. Meie kviteerisime ta esinemist soosajadameiliste kiiduavaldustega — see ois kava teise poole kunstistuse kõrgpunktiks. Mari Kampi (samuti ka laulusolisti ka- va esimeses osas saatis Harri Kiisk (klaver).

Sama "Kõrge kunsti ja selge sisu" raames tulid lõpuks lavale Lensi Rõmmer ja Edmar Kuus ühe mood- sat konfiguratiivset maali matkiva teosega, kontrastina sellele kõrvuta- des Ants Murakini monootüüpi (maastik). Milles s in nali, lõbu või mäng — nagu lubati?

Ettekanded lõppesid Arvo Mägi Helvi Klement, Karin Holm, Siiri sketshiga "Kunstiklubi". Osalised: Kuldkepp, Aivi Tõnissoo ja Ao Vaks. On raske uskuda, et Arvo Mägi tekst (kes autorina on stiililindul ja fantaasiarikas) võis anda alust säärasel utreeritud kujul pakkuda improvi- satsioon veebruaris...

Kokkuvõttes võiks öelda, et oli hu- vitav ja meeleoluküllane õhtu, kuid kava ülepakutult pikk. Selle meele- oluline terviklikkus ja kunstiline ta- se oleks võitnud kärpimistega. Eriti teises osas. Komplimendi peab ütlemä peoperemeestele trükitihedalt maitsekalt komponeeritud kavalehe puhul.

Õhtusöögil ajal sattusin ma istuma laudade läheduses, kus rooga võtsid peokava esitamisest osa võtnud vokaalsolistid. Kohvi ajal laskisid nad valla lõbusad laulud. Nendega ühi- nes lauljaid meeskoorist ja naiskoo- rist. Oigu nad tänuvad meeldiva va- helduse eest — need olid õiged lau- lud õigel ajal ja õiges kohas!

Korraldajad ka traditsiooniline kunsti- loterii. Õnneilkeks võitjateks said: pr. Helmi Klement (graafika A. Veeberilt), pr. M. Ambros (monotüüpia Ants Murakiniilt), hr. A. Reintamm (graafika H. Taivikul) ja hr. O. Lepp (graafika A. Vihaemmal). Heatujuuline pidu kestis hiliste õhtutundideni.

ED. REINING

Kes purustas Narva?

Kodumaal ilmus a. 1960 Teaduste Akadeemia juures asuva Eesti Geograafia Seltsi väljaandena Siivi Kihu raamat Narva kohta. Selle väljaan- de 14-ndal leheküljel seisab:

"Suure isamaasõja ajal purustasid saksa fashistid Narva täielikult, tehes maatsa mitte ainult vabrikud ja tehased, vaid ka ajaloolised mälestusmärgid, kultuuriautused ja elu- majad. 3200-st kivimajast oli säilinud pooldeid purustatuna 198 maja."

Narva maatsa tegemisega oli lu- gu nõnda.

1944 veebruari teisel poolel, Narva oli juba evakueeritud. Tsiviiliste lin- nas enam ei olnud, või olgu, et olid mõned vähesed, kes olid hoidunud eemale evakueerimisest. Saksa sõ- javäelast oli linnas harva näha. Tä- navad olid umbes lumes, ainult Ter- velli tänav, mis viis Silversti sur- naaedadele ja sealt edasi rindele, oli läbi sõidetud. Pommitamisest purus- tatud maju oli vähe. Ajaloolistest mälestusmärkidest Hermann ja Ivan- gorodi kindlused, Peetri maja Ko- idula (end. Romanovi) püstitel, lin- na muuseum (end. Lavrentsovi), kõik

bastionid ja ka vanad ajaloolised ehi- tused kesklinnas olid terved.

Veebruari teisel poolel venelased Narva linna suurt ei pommitanud. Polnud selleks ka mõtet, sest linn polnud sõjaliselt enam tähtis.

Narva oli küll tühi linn, kuid üs- na terve ja sõja tõttu võrdlemisi vä- he kannatanud. Nõnda, kuni 6. mär- ti 1944 õhni. Sel õöl vene pommiten- nukid tegid Narva maatsa. Hävisid vanad ajaloolised ehitused ja mäles- tusmärgid kesklinnas, hävis Her- manni kindlus, Peetri maja. — Kui Tallinnat pommitati kolm päeva hil- jem, 9-da märtsi õöl, siis sellest mõ- ningal määral võis veel aru saada: Tallinnal ju oli ikka veel mingi sõ- jaline tähtsus, kuigi venelased ees- kätt pommitasid mitte-sõjalisi ees- märke, elamute piirkondi. Miks teh- ti sõjalise tähtsuse kaotanud Narva maatsa, jäi ja on jäinud arusa- matuks. Oli üks mõtetu ja rumal pommitamine ning linna asjatu hä- vitamine.

Selle mõtetuse varjamiseks ning katmiseks on ENSV teaduste Akadee- mia tema juures töötava Geograafia Seltsi kaudu sunnitud valetama ja ajalugu võltsima, nagu oleksid sak- sa fashistid ja mitte venelased lei- nud linna maatsa. Kui sakslased oleks tähtsustanud seda teha, polnud nad selleks 1944 veebruari lõpul — müristis alul enam võimalised, sest nendel polnud tollal Narva rinde jaoks selleks enam küllaldaselt ei lenukeid ega pomme.

A. KN.

Teadlasi ei lasta välja

MOSKVA — Rahvakohus on kee- lanud neljale N. Liidu juudisost teadlasele väljasisiuvuissa andmise, kinnitades, et see kuulub N. Liidu "julgeolekut.

Kõik neli juudi teadlast olid repatrieerinud. Pärast maalt lahkumi- se lubade taotlemist kaotasid kõik neli oma kohad ning neile ei anta enam vastavaid ülesandeid.

Pinna-studio lavastus lükkub edasi sügisele



Pinna Studio järgmine etendus — Arvo Mägi näidend "Pärast" — on aja kokkusaatmise tõttu Stockholmis Eesti Teatri etendustega ja mitte tehnikult laadi põhjuse pärast edasi lükatud sügishooajaks. Pildil Signe Pinna ja Arvo Mägi arutavad näidendi lavastamise probleeme. (EPL-foto LEPPER).

Kuidas faktid valeks muutuvad Värsked näited "Kodumaa" lisast

Ühes E Päevalehe lugejakirjas pandati hiljuti allakirjutatuna liiga sagedase "Üendamise" pärast. Paraku tuleb seda jälle teha ühenduses äsja kirjastidestse kokkuvõtte Fakte ja kommentaare nimelise ajalehti Kodumaa lisaga. Selle 40 lk-ise brošüüri pealkirjaks on "WH Gallienne kirjutab Tallinnast", sisaldades enamuses erilise seoteta tsitaate ja kommentaare, millede ühiseks nimetajaks näib olevat üksnes järjekordne Eesti Vabariigi tõrjamine. Peale sellise segu leidub seal siiski ka üks rohkem süstemaatiliselt esitatud EV välispoliitika analüüsiv osa, mis tõepoolest näib arendavat üht teesi. Selleks teeks on väide, et minu koostatud EV ajaloos mainitud asjaolu, et Eestil ei õnnestunud leida iseseisvuse garanteerijat suurriikide hulgas, polevat õige. Selline võimalus loevat esinenud N Liidu ja lääneriikide ühise pakkumise näol Balti riikide iseseisvuse garanteerimiseks. Selle pakkumise lükanud aga Eesti tagasi kuna ta pannud oma lootused Saksa toetuslele ja seega ise selles süüdi olevat, et N Liit ta ära peelas.

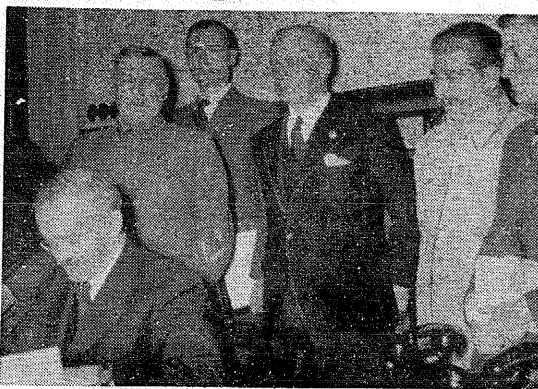
Kui sellise teesiga ei taheta öelda, et Eesti jäänuks okupeerimata juhuks N Liidu — lääneriikide garantii oleks vastu võetud (mida seni veel kuulda pole olnud ega mida ei öelda ka kõnesolevas brošüüris), siis jääb selgusetuks, mis sellega tülise mõeldakse. On ju teada, et kõnesoleva garanteerimise tingimused olid sellised, mis selgelt osutasid N Liidu kavatsusele ilma eestipoole nõusolekuta sissemarsimiseks. Ka pidi otsustamine, mil see sünniks, jääma üksnes N Liidu suvast olenevaks.

Faktide ja kommentaaride teisel on aga teisi liimseid puudusi, millest silmaltorkavaim on nähe, kuidas faktid otsekohe valeks muutuvad ka osa neist maha vaigistatakse. Kuhu on näiteks jäänud Molotov-Ribbentropi pakt ja kuidas see Faktide ja kommentaaride "postroikasse" sobib?

Vastus on muidugi, et ei sobi mitte kuidagi. Isegi brošüüri autorid, kes targalt on eelistanud anonüümiks jääda, näivad samal arvamisel olevat ühes kohas öeldes, et "selle diplomaatilise mängu telgitagustesse kaugemale vaatamine ei kuulu praeguse teema juurde". Miks ei kuulu? Ei kuulu ilmselt seepärast, et need "telgitagused" näitaksid kuidas N Liit pikemat aega oli püüdnud Saksaamaaga Balti riikide "garanteerimise" küsimuses Hitleriga kokkuleppele jõuda ning lääneriikidega läbirääkimisi pidas ainult selleks, et Hitleri käest paremat hinda välja kaubelda. Seda protsessi kirjeldatakse üksikasjaliselt ühes m.a. Norstedi kirjutatud ilmunud uurimuses (Sven Allard, Stalin och Hitler. En studie i sovjetrysk utrikespolitik 1930-41).

Muu hulgas loetletakse seal üksikhaaval neid järeldamisi, mida lääneriikid läbirääkimiste jooksul olid sunnitud tegema N Liiduga kokkuleppimise taotlusis. Käesolevas ühenduses oleks huvitav ja ühtlasi oluline see loetelu ära tuua. Lääneriikide algupäraseks ettepanekuks oli ainult deklaratsioon ühise aktsiooni kohta Poola ja Rumeenia kaitses. N Liidu pressitulemusena tehti aga läbirääkimiste jooksul nende poolt üksikse järel järgmist mõndust:

- 1) Liidulepingu sõlmimine N Liiduga vastastikkuse sõjalise abi andmiseks Saksa otsese kallaletungi korral vaatamata sellele kas see on põhjastatud eelnenud N Liidu poolt Poola ja Rumeenia kaitses etteviidetud vahelesegamisest või mitte;
- 2) laiendada samad kohustused Balti riikidele ja Soomele kui N Liit on vahelesegamise tõttu nende maade "kaitses" seotunud sõtta Saksaamaaga;
- 3) aktsepteerida samad kohustused vaatamata sellele kas intervencioon on leitud aset Balti riikide ja Soome nõusolekul või mitte;
- 4) loetleda lepingu erilise lisas neid



Nõukogude propagandistid ajalookirjutaja rollis "unustavad" Molotov-Ribbentropi pakti ja selle salaklauslid. Ülalolev pilt allakirjutamisest Moskvas on N. Liidus "tundmatu"...

- riike, millede "puutumatust" nende tahmise vastu garanteeritakse;
- 1) loobuda nõudest Hollandi, Šveitsi ja Luxemburgi sisse liiasse võimalike;
- 2) laiendada oma abistamiskohustusi "kaudsele agressioonile" N Liidu naabermaade vastu ning v.a. kaks punkti, millede kohta veel polenud kokku lepitud, defineerida seda mõistet vastavalt N Liidu müdeld;
- 3) juba ette endale võtta kohustus sõja puhul Saksaamaaga mitte sõlmida eraldi vaherahu või rahulepingut;
- 4) nõus olla poliitilise ja sõjalise lepingu samaaegse jõustumisega, mis tähendab, et esmalt mainitud lepingu jõustumine tehti olenevaks teise lepingu suhtes saavutatavast kokkuleppest;
- 5) alustada sõjaväeliste nõupidamistega veel enne kui läbirääkimised poliitilise kokkuleppe üle olid lõpetatud.

Nende järeldamistega jäi N Liidu ja lääneriikide vaheliste läbirääkimist 1939. a. juuli lõpuks lahendamata veel ainult üksiksuure suurema poliitilise tähtsusega küsimus, milleks oli "kaudse agressiooni definitsioon". Selleni enam ei jõutud kuna see järgus andis N Liit Hitlerile võimaluse üle pekkuda, mida see ka silma pilgutamata tegi.

Aga see üsna lepingupartner ei satunud sellele olemasolevate oksjonile sügugi ütleo. Nagu selgub sellest samast uurimisest, kust eelnev loetelu on võetud, üritas Stalin juba alates 1934. a. samahästi kui pidevalt väga mitmesuguseid teid kasutada Hitleriga läbirääkimisi käima saada. Algupele katsetele pani ta juha Kompartei 17. kongressil 26.1. 1934 peetud kõnes, mis sisaldas varjatud kujul kuid ikkagi selgelt arusaadava invidi. Nii diplomaatiliste ja kaubanduslike kanalite kui ka teiste vahemeeste kaudu järgnevat aastat tehtud katsed läbirääkimiste käima saamiseks jäeti Hitleri poolt siiski kõrgi tähele panemata kui ta äkki 26. juunil 1939 meelt muutis.

Seejärel hakkasid asjad kiirelt arenema, nii et Stalinil järgnevalt pruukis ainult valida kellega koos ta Balti riike "garanteerida" soovib. Ja valik langes Hitlerile kuna see oli nõus üle pakkuma.

Nii näevad välja faktid ühenduses selle N Liidu — lääneriikide garantii pakkumisega, mis nüüd äkki on saanud kummalise kuju sel teel, et Tallinna propagandistid suvatsevad ainult nende teesile sobivat osa "mälendada" ja ebasobiva maha vaigida. On kahju, et neil ilmselt teada polnud eelpool korduvalt tsiteeritud raamatut asjaest ilmutumise Rootsis seet muudu nad vaevalt oleksid end auke täis teesi siin maal levitama hakanud.

Beinevale lisaks võiks ainult näitpalju öelda, et N Liidu seisukohalt

vaadatuna Stalini vahikust muidugi võib aru saada. Mõeldagu ainult kui tülakas lääneriikide garantii võinuks kujuneda asjade edaspidise käigu juures. Sellele Faktide ja kommentaaride teesi ehitajad muidugi pole mõelnud ega tee ka sellest loogilist järeldust, et N Liidu oleks asjade nii oles põhjust Balti riike tänada garantii äraülemise eest kuna see näe andis hea ettekäände lääneriikidega läbirääkimiste lõpetamiseks ja Hitlerile kaela langemiseks. Sellist mõtet, et Balti riigid tülde ei soovind "ära garanteeritud" saada, kõnesoleva brošüüri autoreil muidugi ei saa oodata.

E. UUSTALU

G. Berggreni mälestuseks

28. jaanuaril suri Nyköpingi haiglas südamerabanduse tagajärjel insener Georg Berggren.

Ta oli sündinud Tallinnas 1. augustil 1901 a. õppis Tallinna (Pietri) Reaalkoolis, võitis vabatahtlikuna osa Vabadussõjast Laiarööpmisel Soomussõjal Nr. 2 ja lõpetas EV Sõjaskooli teises lennuk ja jalaväeklassis lipnikuna. Lahkus sõjaväest 1920 a. ja siirdus seejärel asjaajavut Tallinna Tehnikumi, kus lõpetas oma õpingud masinaehituse alal. Töötas hiljem pikemat aega rootsi AGA-kontserni Eesti osakonnas Tallinnas, olles aa. 1939-1944 selle asjaajaja-direktori, väljaarvatud N Liidu esimene okupatsioon. Pääsis arreteerimisele ja saksa okupatsioonivägede saabumisel alustas jälle tööd AGA-õpinduse juures. 1944 a. sügisel, suure põgenemise ajal õnnestus G.B.-l jõuda Rootsi, kus jätkas teenistust oma endise ettevõtte juures. Aa. 1946-1951 oli ta Colombia ja Venetsuela tütar-ettevõtte juures direktoriks, misjärel siis määrati Türgi, Istanbul, kus oli AGA-ettevõtte tehniliseks direktoriks kuni pensionile kättejõudamiseni. Tuli siis tagasi Rootsi, kus asus elama Nyköpingis.

Georg Berggren omaaegselt koolivendadele Gori, oli tagasi hoidlik ja vaikne, töökas, rahulik ja huustustetruu ning sõbralik inimene, ta oma töökas ja teinud oma suhtlemises ja ülesannete täideviimisel. Sõdurina ja ohvitserina Vabadussõjas esindas ta sellist ideelist ja entusiastlikku võitluse tüüpi, kellele kujuenes õnneks oma võitluse ja töökasidamiste viljana näha Eesti Vabariiki ja sellele üleschitusele tehniliselt kvalifitseeritud meheka kaasa aidata.

Lahkumut jäid leinama abikaasa ja pojad perekondadele, kellele reallistid oma armsa koolivenna lahkumise puhul avaldavad sügavat kaastunnet.

JÜRI REMMELGAS

RAAMATURIIL

AUGUST MÄLGU MÄLESTUSED ILMUNUD

Veebruaril alguses ilmus Lundis Eesti Kirjanike Kooperatiivi kirjastusel esimene kätte August Mälgu mälestustest "Hommikust keskpäevani". See käsitleb, nagu pealkirjastki nähtub, aega kirjaniku varasest noorusest kuni ta elu kesksema perioodini, s.o. asumiseni Tallinna lähistele Vabariigi presidendil poolt anetatud Lagle tallu. Niisil on teoses kaasa mälestuspildid noorusemaalt, seal kohatud inimesed, läbielatud sündmused muljed ja igatsused. Kõik mängud nii huvitaval maal nagu Saaremaa, mida kirjanik hiljem kiskuvalt oma loomingus on käsitletud. Sündmused ja elu kohutatus, külas, rannas ja merel, koolis, sõjaväes, ametiülesannetel — ümbrisev ruum ja aeg alates Esimesest maailmasõjast kuni 30-ndate aastateni. Piltie Lääne-Saaremaalt. Lümandalt, Sõrvest, Viisandilt, Kurassarest, Tartust, Peipsi äärest, aga ka muljeid reisidest lõunasse ja itta — Venemaal moodustavad raamatu sisu. Teos on kirjutatud autorele omase soojuse ning lihtsusega, aga elevusega ning kaasakiskuvusega. Mälgu mälestustest seeria kuuluneb kahtlemata huvitavaks meie memuaarkirjanduses.

Et kindlustada raamatu saamist neil, kes pole veel Kooperatiivi kirjastust, soovitatakse teatada endast kohe aadressil: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Pack 1, 220 03 Lund 3. Et saada osa soodustatud hinnaga raamatust on samas võimalik kirjutuse liikmeks astuda. Sellel ainsaks kohustus on vastu võtta vähemalt 6 teost soodustatud liikmehinnaga.

ALEKSIS RANNITI KUUES LUULETUSKOGU

Aastavahetusel ilmus Eesti Kirjanike Kooperatiivi kirjastusel, trükituna USA-s, Aleksis Ranniti kuues luuletuskogu pealkirjaga "Sõrmus". Ranniti tunneme kui luuletajat, kelle vormitaotlus luules on ühendatud võimaluste piirini raamatu välismuse viimistlemisega. Mäletame ta varasemaid illustreeritud väljaandmeid "Merl" ja "Kaljud". Nii on ka "Sõrmus" üks meie viimasega mailsekamalt kujundatud luuleraamatuid, kaunistatud Leon Battista Alberti joonistatud kirjatähedega raamatu vahelehtedel erivärvi trükkis. Kirjast ühele kirjatähele on val-

tud ka raamatu moto: "Kas nõtkuse tõest kolmiks, kas juttumäele randuks sinu kaar? Kas kasvaksid kokku elegants ja rangus?" Nõrke ülemisviisi ja terindatud rangus vormis leotumustavad sedagi kogu, kus muide konsekvantselt on läbi viidud kvantitatiivne värsisüsteem, mis annab eesti keeles häid rütmilisi võimalusi. Sisuliselt on need üldinimlikud ning inimlikult mõistetavad motiivid, mis luuletaja meele silme ette manab. Tellida saab otse kirjastuselt (Pack 1, 220 03 Lund 3.).

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaalt külastas Rootsis venda Elvine Kaarmann ja Zinada Mägi ning õde Maret Merila.

Austraalias viibis õe juures Hilda Silberg ja isa juures Malle Vatsel. Pariisis külastas õde Olga Kan, Ida-Saksamaal sugulast Helmi Eveline Saul ja poega Helmine Juursalu. Hamburgis oli õe matusel Maaja Lylyli Kuller ja sugulase matusel Ilse Lindpere.

Alatiseks sõitis Budapesti abikaasa juurde Anne Kuldepp ja Soome abikaasa juurde Svetlana Mara.

Eestlanna Kanada laval

TORONTO (VE) — Tuntud Kanada lavastaja Leon Major toob 21. veebruaril St. Lawrence Centeri lavale Tšehhovi näidendi "Kolm õde", kus esinevad Kanada nimekaimad näitlejad.

Omaaegsel Eesti Draamateatri näitlejale Male Suurallikule oli üsaldatud näidandis perekonna lapsehooldja osa.

Male Suurallik on osaline ka praegu jooksvas kahes reklaamilavastuses Kanada televisioonis.

● New Yorgis to munud elektriseneride rahvusvahelise konverentsi võtisi osa ins. Jaak Reichman Toronto.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVALEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

Eesti vabariigi taastamise taotlused möödunud sõjas

Eesti Päevalehes varem ilmunud kindral Gehleni mälestuste referaadis mainiti möödumises eestlaste, lätlaste ja leedulaste poolt saksa okupatsioonivõimude juures tehtud esilõidude nende riikide iseseisvuse taastamiseks. Kuigi vastavast eestlaste üritused on üksikasjaliselt käsitlemist leidnud "Eesti Riik ja Rahvas Teises maailmasõjas" ilmunud artiklites, oleks ehk nüüd, mil on seigunud selleks astunud sammude tagajärjeks jäämise tagapühil, pühjast neid sündmusi lühidalt kokku võtta.

Nagu selgub eelmainitud kogutest ilmunud prof. E. Kanti kirjutistest, esitati eestlaste esimese memorandumis iseseisvuse taastamise eesmärgil otsekohe pärast sõjategevuse lõppemist Tartu linnas. See prof. Jüri Uluotsa poolt 29. juulil 1941 üle Tartu välikomandandile, Memorandumis pakuti kaasabi juba tegevust alustanud omavalitsusastutisi juhtiva Eesti valitsuse moodustamiseks ning sugereeriti ühtlasi Eesti sõjaväe loomist neist partisanüksustist, mis Tartu lahingust olid osa võtnud. Mõned päevad hiljem esitati sama memorandum Viljandisse saabunud Saksa 18. Armees ülemale kindral-leitnant von Kücklerile, milleks Tartust eriti selle ülesandega üks eesti ohvitser kohale saadeti.

Mingit ametlikku vastust neile esitistele ei saadud, küll aga jõudis paar nädalat hiljem Tartusse teade, mis ei jätanud mingit kahtlust selle autentsuse.

Memorandum koostamisel selle saksa keelde tõlkijana tegev olnud kirjanik K.A. Hindrey juurde ilmus nimelt üks tema varemast ajast tuttav saksa kirjanik, kes nüüd Sonderführerina Saksa sõjaväes teenis. Viimane teadis rääkida, et Saksumaa ei salli ühegi rahvusliku valitsuse tekkimist ega soovi ka abijõudusid enda sõjaväele.

Iga katse rahvuslike valitsuste moodustamiseks olevat tuleka määgimine ja äärmiselt kardetav kõigile osavõtjale! Kuna selleks ajaks oli juba Tartu jõudnud teade, et sõja puhkemise päeval välja kuulutatud Leedu valitsuselt oli tegevusvõimalus võetud ja Ukraina valitsus, mida kindral Gehlen nimetas "Smolenski komisjoniks", Sachsenhausenis kontsentratsioonilaagrisse pandud, ei kahelelnud Tartus keegi, et Hindrey tuttav polnud seda juttu rääkinud omal algatusel ega ka omast tarkusest.

Selles olukorras oli päris raske leida uut võimalust Eesti iseseisvuse taastamise nõude esitamiseks sakslastele. Selleks sobiv juhust avanes siiski oktoobris 1943 ja seda püüdis oma pärasel viisil, mis eelmainitud kogutest jällegi leiab üksikasjalist kirjeldamist J. Klesmenti vastavas artiklis. Saksa välisminister von Ribbentrop oli nimelt tulnud ideele Eestis halvasti mineva saksa mobilisatsioonitulemuste parandamiseks eestlastele anda võimalus ning nõuandva kompetentsiga komitee moodustamiseks, millelt oodati mobilisatsiooni toetavat üleskutset.

Ribbentropi ülesandel anti selline ettepanek kindralkomissar Litzmanni poolt edasi prof. Uluotsale, kes vastas, et niivõrd olulise rahvusliku tähtsusega küsimuse suhtes ei ole võimalik seisukohta võtta ilma juhtivalt eesti tegelestega nõu pidamata.

Sel muel toolidki toime 21., oktoobri 1943 peetud koosolekul, milledest võeti osa nelja eesti poliitilise erakonna, kiriku ja majandusringkondade esindajad. Tulenuseks oli oisus von Ribbentropi ettepaneku vastata eitavalt, ühtlasi aga deklaratsioon, et mobilisatsiooni toetamiseks peaksid eestlased saama võimaluse põhiseaduse alusel organiseerumiseks, ehk teiste sõnadega võimaluse oma iseseisvuse taastamiseks.

See vastuse ülesandine kindralkomissari kujunes tõrjumiseks. Nii vastas kui selliste lisatud pikem seletuskirji visati seda esitama tulnud professorite Uluotsa ja Kanti juuretoetulek demonstratiivselt paberilviir.

See tähendas lõpu igasugusele leppemisele ratselise E.V. taastamiseks. Jäi üle ilmalgale teie, mis suunas olid tegevnud mõned konspiratiivsed grupid alul Tartus, hiljem aga ka Tallinnas. Nende gruppide ning

poliitiliste erakondade esindajate poolt asutati 23. märtsil 1944 konspiraatiivne E. Vabariiklik Rahvuskomitee. Selles olid esindatud Põllumeeste kogud, Asunikud, Keskerakond ja sotsialistid, igatüks kahe esindajaga ning peale selle Tartu ja Tallinna vastupanuliikumise grupid, kumbki samuti kahe esindajaga. Komitee esimeheks oli alul prof. K. Liidak ning alates augustist 1944 O. Tief.

Ühenduses samaaegselt moodustatud E.V. valitsusega, mida kavatses esimesel sobival võimalusel välja kuulutada, arvati ka selle valitsuse koosseis. Rahvuskomiteesse mille liikmete arv aprillis toimunud vangistamistega oli kokku kuivanud 12-le.

Pealegi oli nende tegevus tugevalt takistatud tagaotsitult olemise läbi. Alates juulist 1944 kuulustid Rahvuskomiteesse veel neli liiget selle välisinsidusest, kelledest 2 asusid Rootsis (Rei, Penno) ja 2 Helsingis (Warma, Laide).

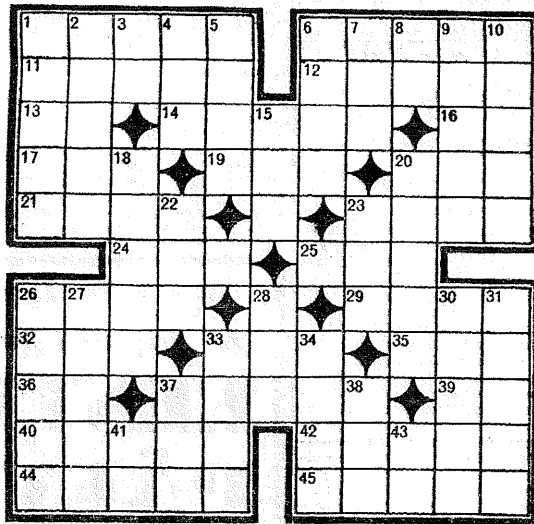
E. Vabariikliku Rahvuskomitee tegevus piirdus ühe manifesti, kahe

n.n. korralduse ning uue E.V. valitsuse välja kuulutamisega 18. sept. 1944. Samuti kutsuti selle poolt Soomest kodumaale tagasi eesti vabatahtlike rügement JR 200, mis E.V. taastamist taotlustega ühendatud lootusis oli etendanud oma osa.

Hoolimata ettevõtte ebaõnnestumisele võib julgelt ütelda, et eestlased II maailmasõja ajal oma iseseisvuse taastamiseks kasutasid kõiki olemasolevaid võimalusi, nii legaalsed kui ka illegaalsed. Ja kuigi kõik need jõupingutused jäid tagajärjetuks, siis võime siiski konstateerida, et eestlased sel ajal oma halti naabreist sammu võrra ette olid jõudnud.

Seda näitab E.V. valitsuse välja kuulutamine ning teatava saksa võimude ripumata väitluse olemasolu väljaspool kodumaal piire. Viimase tekkimine olemasolevult Eesti soodsamast geograafilisest asendist, soomlaste vastutulekust ning eesti noormeeste hulgas laialt levinud Soome Armees teenistusse siirdumise liikumise.

EPL ristsõna nr. 8



Paremale: 1 kariloom 6 jõgi Eestis 11 teevad väikesed tüdrukud tervitades 12 irvhammas 13 koid (lüh) 14 intervjuer 16 Soome diplomaat ja välisminister (1925) itaaliaid (sünd. 1885) 17 Ennne 19 itsitus, irv 20 teeb (saksa k.) 21 kariloom 23 varsa mamba 24 vanuses 25 tuntud spordiklubid Stockholmis 26 naise nimi Piiblist 29 aastane 32... all varju all olema 33 kuninglik autoklubi 35 saksa keele artikkel 36 kaassõna 37 tuntud filmiteatrite Novorro eesnimi 39 raadiom 40 eeldakse vihma ja lume kohta (milneev.) 42 neegeris 44 indiaanlaste spetsialisti hüüdnimi, tuntud Rootsis TV kaudu 45 reis (saksa k.).

Alla: 1 sugulane, nalja vormis 2 muiste 3 tuntud kaubamärgi Stockholmis 4 Eesti arst Rootsis 5 hunt 6 kindral 7 tervatv otsaga eses 8 end, Eesti Päevalehes Noortelehe toimetaja initialsid 9 malend 10 linn Jaapanis 15 kariloom 18 järv Eestis 23 varsa "papa" (mitm) 26 planeet 28 küsimus 26 hobuse meelitusnimi 29 Põhja-Kaukaasia rahva liige 28 suur vesi 20 on see, kes võitab luba küsimata 31 meessoost (om. käine) 33 koduloom 34 koduloom 37 masti

külge kinnitatud rõhtpuu 38 itaali (saksa k.) 41 tähed Taanist tulevate autode tähistamiseks 43 titaan.

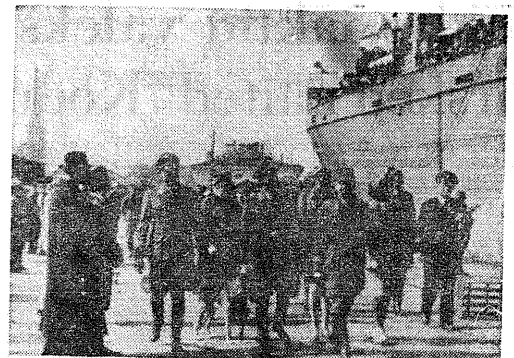
Labendus 7:

Paremale: 1 le 3 pa 5 aga 9 ait 10 ale 12 nil 13 krae 15 skar 17 astutud 19 Peruu 21 suu 22 ase 23 tramm 25 neltsid 27 peet 28 esik 30 suu 31 REE 33 Leo 34 sai 36 al 37 si.

Alla: 1 a 2 ega 3 pil 4 at 6 alk 7 preleerium 8 postuumilt 9 air 11 era 12 nad 14 asp 16 kuu 18 20 isa 23 tee 24 mis 25 Neo 26 dir. 27 Poo 29 kes 30 sel 32 eas 33 ta 35 li.

● Rochesteris New Yorgi osariigi tööstab elektronarvuti tootmis- ja teaduskeskuseks. ● Rochesteris elavad eestlased veel Aida Kurviti, Johannes ja Eino Vahter, Heino Arras ja Aleksander Köva.

● Maailma kalleimad jalad kuuluvad omaaegsele iluajaloolajale ja filminäitlejale Sonja Heinlele. Need olid kindlustatud 375.000 dollari eest.



Saksa okupatsiooni lõpp. Kindralkomissar Litzmann, kes prof. Uluotsa ja prof. Kanti juuresolekul eestlaste iseseisvust taotluste paberikorvi viskas, asub Tallinna sadamas laevale. Tema roll oli mängitud. Kuuldavasti olevat ta langenud rindl.

Teisitimõttelejate kohtlemine Venes

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning (ühildalt HT) avaldab sageli artikleid, mis käsitlevad vabadust ja õiglust N. Liidus. Erilist tähelepanu osutatakse intelligentide, usklikute ja juutide legaliseeritud tagakiusamisele ja piinamistele kas sunnitoelaagris või hullumajades. Karistusmeetodid, nagu selgub nendest usaldusväärsest allikast saadud teadete refereerimisest, ei erine põrmugi Stalini-aegsest terrorist.

HT 28. jaanuari number avaldas Birger Stolpe artikli Andrei Amalriki kannatustest Taga-Siberi sunnitoelaagris. Ta meenutas esmalt Andrei Amalriki aresteerimist mais 1970 ja sama aasta novembris kolme aastaks sunnitoelaagrisse mõistmist "süüteo" eest: "levitas sovjetiaenu-likku valet".

Amalriki kirjanduslikust tegevusest teada, et ta on kirjutanud näidendeid, milledest mõned on toodud lavale välismaal. Enim on ta tuntud oma raamatuga "Kas N. Liid püüab aastani 1984?" Ta on kirjutanud ka raamatu "Siberireisi vastu tahtmist", mis olevat suurepärane sotsioloogiline töö tema Siberisse saatmise kohta a 1965.

Mais ja juunis 1970 sooritas Andrei Amalriki oma tahtvastase reisi nr 2 Siberisse. Ühes vanglas põhjapool Sverdlovskist, kus tal tuli peatuda teel Novosibirskisse Obi jõe ääres, haigestus ta väga raskesti.

Tema kongikaaslastel üritas sadada asjatult abi. Pärast ühelsaadat päeva jalkati transporti, ilma et Amalrikile oleks pööratud mingit tähelepanu. Ta oli siiski meele- märkust. Eskortohvitser keeldus teda siiski kaasa võimast, kuna ta siiski olevat suuremas.

Lõpuks pääses ta siiski vangila- haiglasse Novosibirskis, kus konsta- teeriti ajukelmepõletikku. Amalriki lamas viis päeva teadvuseta. Kuid ta paranes siiski niivõrd, et arst pidi nentima tema "lagasipöördumist surnute juurest".

Alguses ei teadnud ta, kes ta on ja mis ta nimi on. Ta ei võinud süüa ega liikuda. Teda arstiti mit- mel viisil. Ta sai süste ühe tundi. Tema palavik tõusis ja ta oksendas vahetpidamata. Ta oli kõhnaks muu- tunud niikuinii, aga sel ajal kaotas ta veelgi 15 kg oma kaalust. Kuid tema surma ei soovitud ja seetõttu raviti teda suure hoolikusega.

Abikaasat, kes oli reisinud No- vosibirskisse, ei lubatud teda kü- lastada. Hoolimata kõigest palavi- kust viidi ta jälle vanglasse ja sule- ti koos 30–40 teise vangiga kongi, kus polnud rohkem kui 12 lavatist. Kaks nädalat magas ta paljal põ- randal.

"Üks arste, kes oli tema kaas- vang, abistas teda nõu ja virgutai- misega nii palju kui võimalik. Mingisugune meditsiiniline ravi polnud võimalik, ehkki kaasvangid ei sa- noid sellekohase palvega. Kahe kuu jooksul ei pööranud ükski vanglar- ist temale tähelepanu.

Vihimine kongis oli kohutav ter- vele ja harimata isikule. Seda enam aga veel haigele haritasele. Peka-

mine kuulus korra juure iga päev. Aga Amalriki kui poliitiline vang jäeti sellest siiski ilma. Poliitiline provokaator, kes oli koos vangidega sisse smugeldatud, mõjutas teda lau- sumaa ohtlike väljendusi, kuid see ei õnnestunud.

Siis jätkati jälle vangide transpor- ti ja Amalriki viidi Paikali järve ääre Irkutskisse, kus ta oli ajutise laagri külmaja ja üksikongis külm- me päeva. Ta magas oma rüet- ses äärmiselt mustunud aluskoit il- ma padja ja tekita. Haige püüdis sooja saada ühe viimlemisega. Toit oli halb: supp koorimata ja mullast puhastamata kartuleist. Amalriki nä- gis.

Järgmine "peatusjaam" oli Cha- barovsk, kus Amalriki olukord polnud sugugi parem. Talle ei antud isegi lusikat supi söömiseks. Ta pidi sööma nagu loom kausist.

Järgnevalt transporteeriti Amalriki lennukiga Magadanis, mis Stalini-ajal oli ühe tohutult suure — kolm kor- da nii suur kui Prantsusmaa — suu- nitoelaagerkompleksi "pealinna". Seal sai ta esmakordselt voodilina ja paremat toitu. Ta paigutati kongi koos kolme teise vangiga ja ta sai seal juba süga. Kuid sai siiski ää- köhuval, kuna köht polnud harju- nud söögiga, milleks oli kondense- ritud piim, puder ja söögirasv.

Esimised kaks nädalat pidi ta kandma tükki oma karistust isoeeri- tul üksikongis. Sellepärast, et "vangla on üle koormatud", nagu talle üteldi. Kongil polnud akent.

Juuli lõpul tegi kohus talle lõp- liku otsuse: sunnitoelaager "ran- ge rezhimiga". Talaja. Ta sõiduta- ti vangitranspordit-autoga 200 km Magadanist põhjapoolse. See trans- port kurnas hirmasti tema tervist. Ta koeus siiski pisut, kuid uus meel- hoiatus põhjustas hädavalajaku reisi 45 miili kaugel asuvasse haig- lasse.

Sunnitoelaagris piinati teda. Ük- teatud ülesannetega leitnand, Shvits- henko, laskis teda magada travhi- kongis küeraudades. Keegi seersant, Shmókov, tagus tema pead vastu seinale. Amalriki esitas kaebuse ja sel- lege arvestatigi. Arsti korraldusel vahetati teda füüsilisest tööst ja hakati kohtlema korralikumalt.

Novembris halvenes aga Amalriki tervis ja see oli põhjuseks, miks Va- leri Chalidze kirjutas ülemnõukogu- le. Ta saavutas sellega Amalriki va- banemise eesadest piinamistest ning andis võimaluse ravidu nõrka tervist normaalsemas oluses. Valeri Cha- lidze on üks inimlike õiguste eest võitlejaid N. Liidus.



Alma Ventser'it

mällestab
valkses leinas

PEREKOND ARENDI



Armast

Alma Ventser'it

mällestavad

MEERI ja JOHANNES
RANDMA

Kallist

Amanda Viilep'it

mällestavad leinas

ÖIE, ENDEL ja MERIKE
LAIDNA

KATRIN ja JAAK MAANDI

ELLY ja VILLEM RAID

AIME ja ANTS SAARE

EVI, VALTER ja RUTH SOO

ELVI, FERDINAND
ja JUHO ÜTT

Armast

Amanda Viilep'it

mällestavad leinas

PRIIDIK TAIMRE

KARIN SAARSEN

UNO SAAG

SALME NAIKIS

ROBERT ENGMAN

perekondadega

E. KRIMM

A. KRIMM

Rikkaliku eeskavaga saarterahva pidu Gbg:s

29. jaanuaril kogunesid Göteborgi ja ümbruskonna hiidlased ja saarlased koos sõprade-tuttavatega Munkébäck kooli seltskondikesse seltskondlikes ruumidesse pidutsema. Tänavune kogumine oli järjekorras juba üheksas, seega lähenedes detsembrini-juubelitele.

Et taolised saarterahva kogumised on juba muutunud armsaks traditsiooniks, näitab iga-aastane peost osavõtjate arvu suurenemine ja tänavuse peotoimikonna esimehe Hartvig Engso arvates peab tulevikus hakkama mõtlema avaramate peoruumide hankimisele.

Nagu Linda Palm oma avasõnas mainis, on 9 aasta jooksul muutunud ka kokkutulejate koosseis. Mõnigi neist, kellega esimesel kokkutulekul istuti koos Sämstadi lastekodu avaras saalis, on asunud Toonele teedele, teiste hulgas ka kogunemiste mõtte algataja, organiseerija ja kaasaaitaja, hiidlane Jakob Aljas. Teda ning teisi lahkunuid mälestati püütsakuga.

Järgnes kirev kava, mille koostajaks ja peamiseks läbiviitajaks oli Hiltu Heino (Heino Pahtman), kelle humoreske ja vaimustinnitusi oli lausa nauting kuulata. Kahe hiltu-ainelise meeleoluluga esines Erni Salmijärvi Piili-Jussi (Justin Saluäär) akordeoni saatel. Esines tujuküllaste ja säutsukate lauludega nn. "Lemmikute koor", koosseisus Siim Broberg, Alii Aasa, Linda Mäehans, Linda Peeti, Maritta Idavain ja Eha Lilleberg. Esinemiste vahel sobisid suurepäraselt hiltu naljad, mis juba algusest peale löid lõbusa pidutuju.

Kava haripunkti kujunes seltsi auhiime, 85-sastase Laas Oeseli usutlemine Hiltu Heino poolt. Laas ei pea end saarlaseks, kaugeleki mitte hiidlaseks, vaid hoopis sõrvelaseks — kuigi ta mõlemast eespool nimetatud "rahvusiist" väga lugu peab. Oma kodukoha kohta esitas ta pika ja ülistava luuletuse.

Lõpuks selgitas Magus Saarna fakte Eimar Virgeri raamatu "Hiiman ja hiidlased" kohta, kusjuures selgus, et teos on peaaegu jäädavalt läbi



Kallist

Hildegard
Liblik'ut* 7.11. 1891 Häädemestel
† 9.02. 1972 Varbergis

mällestavad leinar

SUGULASED
kodumaal

HELVY ARRAS

RITA ja GLEB LINDBERG

ELLA MEYER

OLAF MEYER

ARVI MOOR

LIDIA ja ARVO MÄGI

MILLA PUNNISK

KEIN ROOG

THEA ROOG

HERMINE ja VASSILI

VALMRE



Onupoega

Willem
Simonsson'i

mällestavad

ARMILDE ja RICHARD
SIMONSONHILDEGARD ja ARTUR
PUURI

perekonnaga



Head koduküla sõpra

Rudolf Seiman'i

mällestab kurbuses

PEREKOND LINHEIN



Armast mehevana ja onu

Rudolf Seiman'i

mällestavad

JOHANNA

CHARLES

VILMA PEREKONNAGA

Kanadas

MILDA PEREKONNAGA

Rootsis

INGRID PEREKONNAGA

Kalifornias

Armas abikaasa, kallid vend
ja onu

Alexander Roos

* 18.10. 1905
† 8.02. 1972 Tallinnas

Mällestavad sügavas leinas

ABIKAASA

Eestis

ODE ja OETUUR

perekondadega Rootsis

ODE ja OELAPSED

perekondadega Saksimaal

Kohalik elu

GÖTEBORG

Pensionäride koosolek

Eesti Pensionäride Ühing Göteborgis korraldab aastapeakoosoleku peetakse kolmapäeval, 1. märtsil kl. 10 Eesti Majas, Drottninggat. 27. Päävakorras koosoleku rakendamine, aruannete kinnitamine, tegevuskava ja eelarve, liikmemaksu määramine, vallimised, läbikäimised ja kohapeal algatatud küsimused.

Kui määratud ajaks ei ilmu kohale kvorumiks vajalik arv liikmeid, peetakse koosolek pool tundi hiljem, olles otsustusvõimeline kokkutulnud liikmete arvule vaatamata. Juhatas palub liikmete rohkearvulist osavõttu.

STOCKHOLM

Kirev õhtu Eesti Majas

Eesti Rahvuslik Liit korraldab laupäeval, 26. veebruaril algusega kell 18.00 Eesti Majas, Wallingatan 34 tujuküllase kireva õhtu ettekanne ja tantsuga. Esinevad Raimond Kamp ja Raimond Raldiv. Klaveril A. Nilsson. "Kassari" laulu trio: Tiit Siim, Mari Siim ja Jaan Seim. Humoreske esitab Roman Väli. Sisepääl kulude katteks 10.—.

Kuna Eesti Maja einelaud on praegu veel väljakujunemise järgus ja ülesandmine ja vrasem eeregistreeimine on nõuetav, palutakse einelauast osavõttu soovivat teatada hiljemalt 21. skp. tel. 36 75 23. 62 46 22 ja 60 00 76.

STOCKHOLM

SET tennis

SET vālkāndikāpvōistlus toimub teisipäeval, 22. veebruaril Tennisstaadionil. Võistlusiks palutakse üles anda võistluse juhatajale Hirjo Leemetsale tel. 764 17 78 (kodus) või 93 00 20 (töö), samuti Peet Valdasele tel. 88 85 32 (kodus) ja 63 00 20 (töö).

KUMLA

E. V. aastapäeva tähistamine

Kumlas peetakse E. V. käesoleva aasta tähistamine koos Kumla Eesti Seltsi ja ERF Kumla osak. Kumla Folkets-Husi Gillesaalis 20. veebruaril algusega kell 14.00. Aktuse kõne peab A. Paal Kumlast, klaverisoolisid L. Käärmaalt, Örebro, ühislaule ja deklamatsioone. Kõik tere-tulnud.

TV reedel

TV 1

8.30—13.55 Skol-TV, 16.30 Saker och ting, 16.40 Ronde. Åderbräck, 17.05 Ett porträtt. Gunnar Hallerström, 17.10 Mareld, 18.00 TV-nytt, väder, 18.05 91-an, Fantomen och dom, 18.30 Halvsju, 19.30 TV-nytt, väder, 20.00 Presskonferens, 20.30 Dina pengar är mina pengar, Engelsk långfilm, 22.10 TV-nytt, väder, 22.15 Natförsaren.

TV 2

18.30 Ishockeykola, 18.45 Prinsessans tårar, polsk saga, 18.55 Väder, 19.00 TV-nytt, rapport, 19.30 Stora skålan, familjeserie, 20.00 Våra favoriter, Gnesta-Kalle, 20.45 Ett konstens och industrins praktblomster, 21.15 TV-nytt, 21.20 Kvällsöppet.

Leinateateid

New Yorgis suri 29. jaanuaril Alma Ollendi, n-na Ots, 80 a. vanuses. Ta oli ühes kaupluses kokku varisenud.

müüdnud. Tantsuks mängis väsimatu Piili-Juss, keda gitarril kaastas Rein Lepik.

Saarterahvas pidutses, kuid kõndis samal ajal mõtteis taas oma tuultest piitsutatud kodusaartel. Sää, kus tuuled purje paisutas, lained randu kaisutas, sää, kus tuultel mänguad, vabad lahtised ja laiad...

Robert Kreem informeerib E. Päevadest

Reedel, 18. veebruaril saabub Rootsi Eesti Päevade peatoimikonna esimees Robert Kreem. Nii on Lõuna-Rootsi ja Taani eestlastel Örestadi piirkonnas (Malmö, Lund, Helsingborg, Köpenhaagen jt.) võimalus saada informatsiooni Ülemaailmsete Eesti Päevade ja lennureisi Lend Läände 1972 kohta.

Ettekannetega esinevad ja vastavad küsimustele Robert Kreem Torontost ja Richard Norvell Stockholmist. Informatsioonikoosolek toimub Malmö KFUM RUUMIDES, Betaniplan 4 algusega kl. 18.30. Pärast ettekanneid koosviibimine kohvilauas.

Laupäeval, 19. veebr. kõneleb Robert Kreem Göteborgis, seoses eelmise nädala kasvatuspäevadega. Ettekanne toimub KFUM-is kl. 18.45.

Pühapäeval, 20. veebr. on kõneleja Eesti Vabariigi aastapäeval Stockholmis, kuhu ta jääb kuni 24. veebruarini. Selle aja jooksul toimub terve rida nõupidamisi Eesti organisatsioonide esindajatega Rootsis.

Robert Kreem on enne Rootsi saabumist püüdnud nõu Eesti Päevade asjus New Yorgis, Londonis ja Pariisis. Pärast Rootsi-külastust siirdub Kreem Liiduvabariiki ja siit taas New Yorki. Naastes lõpuks koju Torontosse annab Robert Kreem lõpliku aruande oma tähelepanekuist eestlaste keskusis Euroopas.

Laulupidu

Algus lk. 1

laulupeo üldjuhid.

Laulupeo kavasse on võetud laule mitmel maal elavalt autoreilt. Nii on kavas Salme Purre ja Leo Virkhausi laule. Üldse on kavas 23 muusikapala ja laulupeo esinevad kokku 32 muusikaorganisaatorit.

Peakomitee koosolek kulus peamiselt ÜEP eelarve küsimuste arutemiseks. Majandusjuht A. Truuvet esitas ÜEP eelarve üldelarve, mis on koostatud tagasihoidlikke arvestustega ja milles mõni osa, näit. solistide kontserit, ei olnud veel kavast arvatud. Eelarve ettepanekus, mis oli koostatud ürituste järgi, tehti vaid mõningaid vähemaid muudatusi.

Esialgne eelarve kinnitati ümmarguselt 394.000 krooni suuruses tulude ja 317.500 krooni suuruses kulude poolel. Peetakse aga võimalikuks et läbikäik tegelikult kujuneb tunduvalt suuremaks. Kalkulatsioonide lärele annab suurima sissetuleku valguspidu, mille eelarve on 120 900 krooni, millele järgneb rahvamuusika 65.000 ja laulupeo 60.000 krooniga.

Koosolekul selgitati lähemalt Eesti Päevade rongikäigu küsimust. Toronto politseivõimudega on selles asjas olnud mitu läbirääkimist ja linna politsei poolt on pühimühteliku nõusolek rongikäiguks.

Rongikäik või eestlaste vabaduse marss toimub Ontario parlamendihoone eest Torontis Raevoja ette reedel, 14. juulil algusega kell 9.30. Politsei poolt pannakse rongikäigu ajaks välja 80 meest ja eestlaste poolt on rongikäigu tehniliseks korraldajaks Toronto Eesti Võitlejate Ühing. Soomepoiste Klubi ja Hamiltoni Eesti Võitlejate Ühing. Tõenäoliselt saadakse rongikäiguks kasutada politsei orkestrit. Rongikäigu suhtes on Peakomitee sooviks, et see oleks osavõttu poolest arvukas ning mõjuvusest efektne.



USA-s Jacksonis valis kohalik republikaani erakonna osakond oma abiesimeheks eestlanna Anne Treumuthi.

Sopran Maret Pank, omaaegne ooperilauljatar, tähistas Minnesota Eesti Maja saalis kontserdiga oma 35-aastast muusikalist tegevust.

Stockholmi Eesti Maja